

РЕЦЕНЗИЯ

от

проф. Силвия Борисова Димитрова, д.оз.н.

Ръководител на Катедра „Здравни грижи”

Факултет по обществено здравеопазване

Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов”- Варна

относно дисертационен труд на тема:

СЕСТРИНСКИ ДЕЙНОСТИ ПРИ ПАЦИЕНТИ С МОЗЪЧЕН ИНСУЛТ – ОЦЕНКА НА ФУНКЦИОНАЛНОТО СЪСТОЯНИЕ И ПОДГОТОВКА ЗА ЖИВОТ СЛЕД ДЕХОСПИТАЛИЗАЦИЯ

на Пепя Миткова Димитрова-Чиликова

За присъждане на образователна и научна степен „Доктор“

Област на висше образование: 7. Здравеопазване и спорт

Професионално направление: 7.4. Обществено здраве

Специалност „Управление на здравните грижи ”

с научен ръководител: проф. д-р Соня Тончева, д.оз.н.

Настоящата рецензия е изготвена съгласно Закона за развитие на Академичния състав в Република България (ЗРАС), Правилника за прилагане на ЗРАС (ПРЗРАС) и Правилника за развитието на академичния състав в Медицински университет Варна. Научното жури по процедура за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“ е определено със заповед на Ректора на Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна № Р-109-218/10.07.2019 г.

Данни за процедурата

Със заповед на Ректора на МУ-Варна № Р-109-51 от 19.01.2018 г. Пепя Миткова Димитрова-Чиликова е зачислена като докторант в самостоятелна форма на обучение в докторска програма по „Управление на здравните грижи ”. Представен е протокол за

успешно положен докторантски изпит. На основание решение на катедрен съвет на катедрата по Здравни грижи, относно готовността за публична защита и предложение за Научно жури, Пепа Чиликова е отчислена с право на защита, съгласно Заповед на Ректора на МУ-Варна № Р-109-218 от 10.07.2019 г.

Във връзка с процедурата е представен комплект от материали, включващ изискваните документи:

- дисертационен труд
- автореферат
- декларации за оригиналност, за достоверност на представените документи за защита
- копия на научни публикации
- автобиография, дипломи, протоколи, заповеди и др.

Представеният комплект материали на хартиен и електронен носител е в съответствие с процедура за придобиване на ОНС „доктор“ и Правилника на МУ–Варна.

Биографични данни и кариерно развитие

Пепа Миткова Димитрова-Чиликова е родена на 08.12.1974 г. в гр. Сливен. Завършва Полувисш медицински институт „Д-р Петър Берон“ – Сливен специалност „Медицинска сестра – общ профил“ през 1995 г. Придобива ОКС „бакалавър“ по специалност „Социална педагогика“ в СУ „Св. Климент Охридски“ (1998 г.), и ОКС „Магистър“ по специалности „Социални дейности“ в СУ „Св. Климент Охридски“ (2000 г.) и „Управление на здравните грижи“ през 2014 г. в Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна.

Професионалната реализация и опит на Пепа Чиликова започва през 1996 година като медицинска сестра в инфекциозно отделение на МБАЛ „Д-р Иван Селимински“-АД, Сливен. В периода 2013 - 2015 година, заема длъжност „Зам. Директор“ на Филиал Сливен към Медицински университет – Варна. От 2015 година и към момента е назначена като Зам. Кмет „Хуманитарни дейности“ към Община Сливен. От 2014 г. и до сега Пепа Чиликова е асистент в Катедра „Здравни грижи“ към Филиал – Сливен на Медицински университет – Варна. Притежава повече от 5 години преподавателски опит, участва в обучението на студенти по специалност „Медицинска сестра“ във Филиал – Сливен, в организацията и провеждането на научни и обществени прояви в Катедрата, Филиала и Община Сливен. Има участие в два научни проекта. Притежава компютърна

грамотност и умения за работа със статистически софтуер. Владее на високо ниво руски език, както и английски и немски език на средно ниво. Член е на Българската асоциация на професионалистите по здравни грижи.

Ас. Пепа Чиликова има научни-изследователски интереси в областта на здравните грижи, социалните дейности и педагогиката, мениджмънта и управлението.

Във връзка с дисертационния труд докторантът представя 4 публикации в специализираната научни издания. Публикациите са представени в пълен текст към документите за защитата. Същите адекватно отразяват постановки от дисертационното изследване.

Описателна характеристика на дисертационния труд

Представеният за рецензия дисертационен труд, разработен от Пепа Миткова Димитрова-Чиликова, е в обем от 121 страници, от които: Заглавна страница - 1 страница (стр. 1); Съдържание – 2 страници (стр. 2-3); Използвани съкращения – 1 страница (стр. 4); Въведение - 2 страници (стр.5-6); Глава първа. Литературен обзор – актуалност на проблема – 32 страници (стр. 7-38); Глава втора. Цел, задачи, методика и организация на проучването - 10 страници (стр.39-48); Глава трета. Резултати и обсъждане - – 63 страници (стр.49-111); Глава четвърта. Изводи, препоръки и приноси – 3 страници (стр. 112-114); Публикации свързани с дисертационния труд – 1 страница (стр. 115); Библиография – 6 страници (стр. 116-121); Приложения – 20 страници – 5 приложения (стр. 122-141).

Дисертационният труд е структуриран в оптимално съотношение. Включва всички основни елементи на общо възприетата у нас структурата за представяне на дисертационен труд. Текстът е онагледен с 63 фигури и 4 таблици. Приложенията са 5 и съдържат анкетни карти за изследваните групи, сестрински дейности при пациенти с мозъчен инсулт – оценка на функционалното състояние и подготовка за живот след дехоспитализация, протокол скала за оценка на коми по Глазгоу-Лиеж. Библиографската справка е пълна и актуална, съдържа 183 литературни източника, от които 98 на кирилица, 74 на латиница и 11 интернет източника. От цитираните автори 25 (16 %) са с публикации от периода 1975 – 2000 г., 82 (53%) са от периода 2001 – 2010 г., а 48 (31%) са от периода 2011 – 2019 година. Всички цитирани заглавия имат непосредствено отношение към проучвания проблем.

Възприет е метод на последователно извеждане на значими резултати в отделните раздели на глава трета, с което докторанта показва добри аналитични способности и умения за формулиране на генералните изводи в края на дисертационния труд.

Оценка на актуалността на темата

Темата на дисертационния труд **„Сестрински дейности при пациенти с мозъчен инсулт – оценка на функционалното състояние и подготовка за живот след дехоспитализация“** е съвременна и дисертабилна. Проблемът за оценка на функционалното състояние и подготовка за живот след дехоспитализация при пациенти с мозъчен инсулт е изключително важен в научен и практически аспект. Огромната тежест за обществото от страна на мозъчно-съдовите заболявания налага търсене на нови пътища за справяне с проблемите на тези пациенти и разширяване на дейностите по профилактика на заболяванията. Оказването на здравни грижи все повече утвърждава позитивни модели на живот, позволяващи максимално запазване на физическото, психическото и социалното благополучие на хората. Докторанта е проучил медицинската и социална значимост на мозъчно-съдовите заболявания, както и спецификата в оказване на адекватни и навременни сестринските грижи. Професионалната ѝ компетентност позволява да оцени необходимостта от определяне степента на засягане на съзнанието и се приложат подходи за подкрепа на пациента и неговото семейство след преживян мозъчен инсулт. Изработването на практически подходи за сестрински дейности при пациенти с мозъчен инсулт може да послужи като основа за разработване на правила за добра сестринска грижа и утвърждаване на модели за оценка на функционалното състояние и подготовка за живот след дехоспитализация.

Структура на дисертацията

Глава първа. Литературен обзор – актуалност на проблема е представен в четири части:

- Значимост на мозъчно-съдовите заболявания;
- Диагностична и лечебна дейност в болнични условия;
- Определяне на функционалното състояние при пациенти с мозъчен инсулт;
- Усложнения и подобряване качеството на живот след мозъчен инсулт.

Обзорът е изчерпателен и добре структуриран. Използваните литературни източници са достатъчни като брой, представляват научни публикации на български и чуждестранни изследователи, както и официални национални и международни

законодателни, нормативни документи и анализи, добросъвестно цитирани от докторанта. Изложението е задълбочено, написано е с точен и разбираем език. Като цяло литературният обзор е с **приносен характер** и поставя необходимостта от извеждане на сестринските дейности при пациенти с мозъчно-съдови заболявания. Проучена е спецификата в сестринските грижи при неврологично болни пациенти. Проведено е проучване на компетенциите на медицинските сестри за определяне степента на засягане на съзнанието чрез скала Глазгоу-Лиеш при пациенти с мозъчен инсулт. Направено е проучване и анализ на готовността на близките на пациенти с мозъчен инсулт за грижите след дехоспитализация и необходимостта от подготовка им за справяне с трудностите в продължителния възстановителен период. Демонстрирани са факти за добрата осведоменост на автора и неговия подход към поставените проблеми, които да отговарят на поставените задачи. В библиографията фигурират справки от 183 литературни източника. Повечето са от последните 10 години. Анализът на обзора показва, че авторът познава цялостно проблематиката и може да дискутира творчески и свободно цитираните данни и факти от литературата.

Цел, задачи, методика и организация на проучването. Целта на дисертационния труд е формулирана точно, ясно и обобщава основната стратегия на докторанта - да се проучат компетентността и дейностите на медицинската сестра за оценка на функционалното състояние на пациенти, хоспитализирани по повод мозъчен инсулт и подготовката им за живот след дехоспитализация. На базата на доказани резултати да се предложат Модел на координационен център и Алгоритъм за подкрепа на пациентите и техните близки.

Съобразно поставената цел са формулирани 8 **задачи**, за чието изпълнение са използвани документален, социологически, експериментален и статистически метод. Проучванията са проведени в периода 2015 – 2018 г. в МБАЛ „Д-р Иван Селимински“- АД Сливен, МБАЛ „Хаджи Димитър“ – Сливен, МОБАЛ „Ст. Черкезов“ - Велико Търново, УМБАЛ „Св. Георги“ – Пловдив и МБАЛ-Благоевград-АД.

Формулирани са 4 **работни хипотези**, отправна точка в дисертационния труд с отчитане на етапа на индивидуализиране на сестринските грижи и поемането на нови, по-високи отговорности от медицинската сестра при осъществяване на грижите за неврологично болни пациенти.

В тази част от дисертацията подробно и добросъвестно се описват организацията, и **методологията на проучването**. Проучено е мнението на три групи респонденти. За всяка от групите са определени признаци, по които са подбрани логическите единици.

Обхвата на проучването включва близки на хоспитализирани пациенти по повод мозъчен инсулт в Неврологичните отделения на болничните заведения в гр. Сливен (n=70); медицински сестри обгрижващи пациенти с мозъчен инсулт на интензивни легла в НО на МБАЛ, УМБАЛ или МОБАЛ в гр. Сливен, Благоевград, Пловдив и Велико Търново (n=32) и експерти – лекари със специалност „Неврологични болести”, работещи в НО на МБАЛ, УМБАЛ или МОБАЛ в гр. Сливен, Благоевград, Пловдив и Велико Търново (n=21). Проучена е медицинска документация „История на заболяването” на пациенти пациенти хоспитализирани по повод мозъчен инсулт (n=100) в Неврологично отделение на МБАЛ „Д-р Иван Селимински”-АД Сливен.

Изследването е репрезентативно, представителната извадка е формирана, чрез случаен подбор. Спазен е принципът на доброволност, проучването е проведено в реална работна среда за медицинските сестри и лекарите в Неврологично отделение на МБАЛ, УМБАЛ и МОБАЛ. Близките на пациенти са включени в проучването по време на болничния престой на пациента с мозъчен инсулт или при провеждането на контролен преглед след хоспитализацията.

В резултат на проведеното анкетно проучване с медицински сестри и задълбочения литературен обзор е проведен експеримент за практическото приложение на скалата Глазгоу-Лиеш в Неврологично отделение на МБАЛ”Д-р Иван Селимински” гр. Сливен. Разработеният за целта Протокол на експеримента, отразява последователността при неговото провеждане и позволява точно анализиране на резултатите по основните параметри на скалата Глазгоу-Лиеш.

Материалите и методите са представени към всяка задача, като са обосновани обективни методики, предоставящи възможност за получаване на реални и възпроизводими резултати. Методиките са подробно описани, така че да могат да бъдат осъществени и от други изследователи, а проучването е проведено съвместно и последователно структурирано и документирано. Представеният материал е достоверен, убедителен и достатъчен за логично представените резултати и обобщени изводи. Използвани са съвременни статистически методи като корелационен, честотен, сравнителен и χ^2 анализ. Получените резултати са графично представяни, чрез различни фигури - обемни, секторни и стълбовидни диаграми.

Резултатите от собствените проучвания се представят в глава трета и са най-обширната част от дисертационния труд. Напълно обхващат поставените задачи и са коректно интерпретирани.

Глава трета е разработена в пет раздела, съответни на изследователските цели и задачи:

- Роля и компетенции на медицинската сестра при обгрижване на неврологично болни пациенти;
- Определяне на функционалното състояние при пациенти с мозъчен инсулт;
- Качество на живот след мозъчен инсулт;
- Предпоставки за теоретично и практическо обучение на медицинските сестри за приложение на скалата Глазгоу-Лиеш за определяне на засягане на съзнанието;
- Модел на Координационен център за работа с близки на пациенти, преживели инсулт

Резултатите по първа и втора задача представят спецификата на осигуряваните сестрински грижи и дейности при неврологични заболявания на пациенти, хоспитализирани в Неврологично отделение на МБАЛ “Д-р Иван Селимински“ – Сливен. Докторанта умело диференцира сестринските дейности, насочени в основните направления: грижи за болния, хигиенни грижи, работа с медицинска апаратура и комуникация с пациента и неговите близки. При обгрижването на пациента в периода на болнично лечение са изведени основните роли на медицинската сестра - обучителна, подкрепяща, коригираща, напътстваща и подпомагаща. Анализът на медицинската документация показва нарушения във виталните функции при голяма част от неврологично болните. Проучването очертава необходимост от динамично мониториране от медицинската сестра на температура, пулс, артериално налягане, ЕКГ, дишане, сатурация на кислорода, диуреза, ниво на кръвната захар, засягане на съзнанието, а при тежко болните с трудно преглъщане и водно-електролитен баланс.

П. Чиликова проучва възможността за по-точна преценка и детайлно наблюдение на състоянието на пациента, чрез определяне на засягане на съзнанието по скалата Глазгоу-Лиеш, както и подчертава, необходимостта от качествени грижи за хората с мозъчно-съдови заболявания. Докторанта установява, че промени в съзнанието по скалата се регистрират само от лекар, при 43% от пациентите, а медицинските сестри не познават и не прилагат тази оценка в своята практика. Умело са изведени факторите, определящи спецификата в сестринските грижи - промени в съзнанието и степен на зависимост на пациента.

Резултатите по трета, четвърта и пета задача представят компетентност, нагласа и готовност за практическото приложение на скалата Глазгоу-Лиеш за оценка на функционалното състояние на неврологично болни пациенти в сестринската практика. В

световната медицинската практика скалата Глазгоу-Лиеж се прилага от лекари, медицински сестри, парамедици и студенти. Тя е универсален инструмент за определяне на степента на засягане на съзнанието. Намира приложение в неврологията, неврохирургията, спешната медицина и др. Проучено е нивото на компетентност сред медицинските сестри за приложение на скалите за определяне на функционалното състояние на пациент. Болшинството от анкетиранияте медицински специалисти познават скалите Глазгоу-Лиеж (96.9%) и NIHSS (93.8%). Установени са противоположни резултатите за скала на Ранкин и индекс на Бартел, които не са познати за част от анкетиранияте (46.9%). Интересен авторски подход откриваме при проучване приложимостта на скалите от медицински сестри. Установена е статистически значима връзка между „познаването“ и „прилагането“ на скала Глазгоу-Лиеж” ($\chi^2=4,47$; $p<0,05$). Според проученото мнение на анкетиранияте експерти медицинските сестри не прилагат в своята практика общоприетите скали за определяне на засягането на съзнанието и определяне на последиците от инсульта.

На база обстойно проучен опит докторантът установява, скалата за оценка на коми по Глазгоу сред основните инструменти, използвани от медицинските сестри за оценка на неврологичния статус на пациента в световната медицинска практика. В проведеното анкетно проучване на четирите скали използвани за определяне на функционалното състояние на пациенти с мозъчен инсулт болшинството от анкетиранияте медицински сестри посочват, считат, че са компетентни за приложение на скалата Глазгоу-Лиеж (96.9%)

Резултатите от проведения експеримент показват ползи от приложената оценка на функционалното състояние на пациента с мозъчен инсулт. Докторантът оценява, че популяризирането на скалата би позволило по-точна оценка на състоянието на пациента и прилагане на адекватни, индивидуални и навременни грижи.

Резултатите по шеста задача доказват необходимост от повишаване нивото на информираност на близките на пациенти преживели мозъчен инсулт. Оценени са компетенциите на медицинската сестра, които могат да подпомогнат планирането на дейности за подобряване качеството на живот на пациентите, адаптацията, психологическата подкрепа за приемане на последиците и ограниченията от болестта. Резултатите, до които достига докторантът в проучването, подкрепят необходимост от обучение на близките за справяне с трудностите след дехоспитализация (85.7%) и са категорични, че това би повишило качеството на живот на пациенти преживели мозъчен инсулт (85.7%).

Голяма част от анализа се базира на сравнителни данни между отделните групи, отговаряли на еднакви въпроси, както и на сравняване на резултати по различни признаци. Доказана е необходимост от промени в организацията и подкрепата на пациенти преживели мозъчен инсулт и техните близки по време на болничния престой, синхронизирано с лечебния процес и рехабилитационните мерки, което би спомогнало за възстановяване на самообслужването и независимостта в ежедневната дейност, подобряване на качеството на живот на преживелите инсулт, снижаване на разходите на болния и неговото семейство. Докторантът обстойно проучва и анализира документи отнасящи се до професионалните отговорности и задължения на медицинската сестра и представя, съществуващите специфични сестрински дейности при пациенти с мозъчен инсулт. Необходимостта от придобиване на теоретични знания и практически умения за приложението на Глазгоу скалата се предопределя от една от основните задачи на медицинската сестра – „следи състоянието на пациента и реакцията на организма от лечението”. Резултатите от проведеното изследване показват, че скалата Глазгоу-Лиеж не се прилага самостоятелно от медицинските сестри, но се използва от тях за преценка състоянието на пациенти с мозъчен инсулт, без това да е вменено в професионалните им отговорности и задачи и при липсваща подготовка в процеса на придобиване на професионалните им компетенции. Придобиването на теоретична и практическа подготовка за приложение на скалата Глазгоу-Лиеж от медицинските сестри, неминуемо би довело до повишаване на качеството на здравните грижи за пациенти с мозъчен инсулт, обусловено от правилната оценка на състоянието и адекватно планираните сестрински грижи според степента на засягане на съзнанието, както и своевременното уведомяване на лекаря при настъпила промяна в състоянието на пациента.

Доказаната чрез мнението на медицинските специалисти необходимост от оценка на функционалното състояние на пациента и подготовка за живот в дома след дехоспитализация провокира докторанта да разработи Алгоритъм за избягване на рисковите фактори водещи до рецидиви, мерки за подобряване качеството на живот и снижаване на разходите. Изпълнението на седма задача е разработеният Алгоритъм, насочен към пациентите с мозъчен инсулт и техните близки при оказване на грижи в дома. Конкретизираните стъпки и взаимовръзки, представени от ас. П. Чиликова, водят до конкретни резултати в профилактиката, превенцията, лечението и възстановяването след мозъчен инсулт.

Като резултат от извършените анализи по осма задача е предложен Модел на координационен център за подкрепа на пациенти, преживели инсулт и техните близки.

Докторантът умело извежда необходимостта от промяна на текущата практика. В унисон с националната здравно-социална политика за предоставяне на интегрирани здравни грижи и социални услуги е формулирана основната цел в теоретичната обосновка на Модела – „създаване на координационен център за подкрепа на пациенти преживели инсулт и техните семейства, с цел преодоляване на последиците от инсулта и подобряване на качеството на живот“.

С висока ангажираност ас. П. Чиликова търси решение за пълноценното и в максимална степен връщане на пациента към нормален ритъм на живот или приемане на ефектите от инсулта, чрез специфична и строго индивидуална програма, съобразена с клиничните етапи на възстановяване и индивидуалните му потребности.

Ясно и точно са формулирани специфичните цели на предложеният Координационен център за предоставяне на интегрирани здравни и социални грижи за пациенти преживели мозъчен инсулт:

- подкрепа в процеса на възстановяване след преживян мозъчен инсулт, чрез прилагане на комплексни дейности за преодоляване на последиците от инсулта;
- формиране на индивидуални умения според тежестта и ефектите на мозъчния инсулт;
- реализиране на комплексна подкрепа за семейства на пациенти преживели мозъчен инсулт.

Основните дейности на Координационния център са детайлно разработени и представени последователно:

- семейно консултиране и подкрепа за справяне с ефектите от инсулта;
- индивидуални здравни и социални грижи;
- възстановяване, формиране и развитие на умения за живот след мозъчен инсулт;
- организиране на дейности по превенция на мозъчно съдовите болести;
- допълнителна подкрепа.

Резултатите, до които достига докторантът в цялостното проучване, дават възможност да бъдат направени редица обобщения и изводи по всяка от поставените задачи. Изводите, препоръките и приносите от дисертационния труд са представени в глава четвърта от дисертацията. Ас. П. Чиликова формулира 11 основни извода, свързани със сестринските дейности при пациенти с мозъчен инсулт. Въз основа на направените анализи и личният опит, докторантът прави препоръки за поддържане и повишаване на квалификацията на медицинските специалисти като ключов фактор за постигане на високото ниво в грижите и доверие в системата на здравеопазването. Препоръките са

насочени към Медицинските университети в страната, Българска асоциация на професионалистите по здравни грижи, Министерство на здравеопазването и Министерство на социалната политика.

Приносите на дисертационния труд са актуални и с голямо значение за сестринската практика и в частност подготовката за живот след дехоспитализация на пациенти с мозъчен инсулт. Приносите са лично дело на ас. Пепа Чиликова, резултат от нейната преподавателска, научна и практическа дейност. Приемам така формулираните приноси, отразяващи и същевременно максимално синтезиращи същността на представения за оценка дисертационен труд.

Приноси с теоретичен характер:

- Проучена е спецификата в сестринските грижи при неврологично болни пациенти.
- Направено е проучване на компетенциите на медицинските сестри за определяне степента на засягане на съзнанието чрез скала Глазгоу-Лиеш при пациенти с мозъчен инсулт.
- Направено е проучване и анализ на подготвеността на близки на пациенти с мозъчен инсулт за грижите след дехоспитализация и необходимостта от подготовка им за справяне с трудностите в продължителния възстановителен период.

Приноси, обогатяващи съществуващите знания:

- Идентифицирана е необходимостта от теоретична и практическа подготовка на медицинските сестри за приложение на скала Глазгоу-Лиеш за определяне степента на засягане на съзнанието.

Приноси с практико-приложен характер:

- За първи път е проведен експеримент за приложение на скала Глазгоу-Лиеш от медицински сестри обгрижващи пациенти с мозъчен инсулт.
- Установена е необходимост от подкрепа за пациента и неговото семейство след преживян мозъчен инсулт.
- Разработен е Модел на Координационен център за подкрепа на пациенти с мозъчен инсулт и техните семейства.
- Разработени са Етапи на интегрирани здравно-социални грижи – основа за изготвяне на индивидуална оценка и план за сестрински интервенции според състоянието на пациента.

- Разработен е Алгоритъм за избягване на рисковите фактори водещи до усложнения и рецидиви, мерки за подобряване на качеството на живот и снижаване на разходите в процеса на пълно възстановяване или приемане на ефектите от инсулта.

Във връзка с дисертационния труд докторантът Пепа Чиликова представя 4 публикации, от които в една е самостоятелен автор, а в три водещ съавтор. Публикациите са отпечатани в специализирани научни издания – сп. Българска неврология, сп. Варненски медицински форум, сп. Здравни грижи.

Авторефератът отговаря на изискванията и напълно отразява основните резултати, постигнати в дисертацията. Разработен е в обем от 83 страници, илюстриран с фигури и таблици. Правилно структуриран, написан с ясен и точен език отразява в пълнота разработената проблематика и изводи.

Лични впечатления

Познавам ас. Пепа Чиликова от създаването на Филиала на МУ-Варна в гр. Сливен и съм свидетел на професионалното ѝ развитие. Оценявам високо нейните теоретични знания и практически умения. Тя е мотивиран, успешен и перспективен колега от катедра „Здравни грижи” на Филиал Сливен при МУ-Варна. Ценя високо нейната целенасоченост, прецизност, интелигентност, трудолюбие и стремеж за усъвършенстване.

Заклучение

Представеният от ас. Пепа Миткова Димитрова - Чиликова дисертационен труд на тема „Сестрински дейности при пациенти с мозъчен инсулт – оценка на функционалното състояние и подготовка за живот след дехоспитализация“ за придобиване на образователната и научна степен “Доктор” е разработен на актуална тема, добре поставен и изпълнен като научно изследване, има приноси с познавателен, повърдителен и методически характер. Съдържа научни и научно-приложни резултати, които представляват **оригинален принос и отговарят на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за развитието на академичния състав на МУ-Варна. Представените материали и дисертационни резултати напълно съответстват на изискванията на ЗРАСРБ. Написан на коректен научен език, труда показва задълбочени теоретични знания и практически умения на докторанта по**

специалността, като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Целта и задачите са ясно формулирани и разработени. Проучването и научните съждения са коректни, базирани на статистическите доказателствата. Направени са съществени приноси и изводи за практиката.

Поради това считам, че дисертационния труд отговаря на всички изисквания за придобиване на образователна и научна степен “Доктор” по специалност „Управление на здравните грижи”, професионално направление 7.4 „Обществено здраве” в област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт и давам положителна оценка, като убедено предлагам на Научното жури положителен вот за присъждането на ОНС “Доктор” на ас. Пепа Миткова Димитрова - Чиликова

27.08.2019 г.
Варна

Изготвил рецензията:
проф. Силвия Борисова, д.оз.н.